

ШЫН

СОВЕТ ЗВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЯ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЯ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1961
ФЕВРАЛЬ
4
СУББОТА
№ 30 (4820).

Өртөө 2 көп.

Чеди чылда онаалгаларын эде көргөн

Планын ГЭС-тин шөлүндө ажилдар күн келген тудум-на калырып турар. Партиянын XXII съездинде төлөптүгү ужуражыр дөөш чарышты эгелеш туугулар октябрь 17-ге чеди бир миллион чыгам кубометр добуракты казып үндүрөп жүрүөт. Латвиянын туугуларын Даугавада гидростанциянын баштайгы агрегаттары 1963 чылда ажыгала кырырып ландырар дөөш демисежип турар.

Дүлөттин шаажаң заводунун цехтеринге өөрүшкүлүг медал

чоокта чаз келген. Күш-ажылга челишикинери дөөш будурулени коллективинге РСФСР-инд Министрлер Чөвүделинин шльчир Кызыл Туугу тыгысан. Ол завод будурулени чели чыл тонтутуде планнаан денелен өрткөн чылдын тонтутуде чели алган. Партиянын XXII съездинде белеткенмишшаа, дүлөткер буттарынын чели чыл онаалгаларын катап эде көргөн. Чылда 50 миллион кытыларын будуруе, ол болза мунда атып алганында 7 миллион кытылар хей болур дөөш ол. Олар мынды беже күлөткени алгаш, өрес-шудуртуу-биле ажылап киришкенер.

КӨДЭЭ ЧОНГА МЕДИЦИНА ХАНДЫРЫЛGAZY

Совет кижини чаагай чорууну, оон байлак-шылдадыг амьдралынын дугайында ханы сагыс салымшкын синиккен СЭКП ТК-нын январь Пленумунун шинтирлери, бүгү чурттаады дег, Тывага ажилчы чоннары чаа-чаа ажил-херектерге сорук кирип, чалгынандырар турар. Пленумга эш Н. С. Хрущевтин төөгүлүгү чугаазында совет кижинин, ылангыя келээнин ажил-инчлдеринин дугайында доктаамал сагыс салымчы улауг кичээниги база улаандырган. Маана база бир кол ролду кадык камгалаалынын органнары ойнаар хүлээлгенлер.

Көдээнин ажил-инчлдеринин кадыкшыллыг камгалаалынын болгаш оларга медицина хандырылганын экижидеринин талазы-биле кадык камгалаал албан черлери Тывага совет эрге-чатырманын чылдарында улауг ажилдарын чорутканын ажилчы чоннар сеткил хандыкшымын-биле чугаалап турарлар. Чыл сагында-ла эмелге-лерин болгаш ача ажилдар дээди, ортукак тускай эртемниг медицина ажилдакчыларынын саны улам өскөн. Амгы үедө областа 210 ажил эмелге-профилактиктиг албан черлеринде 1280 кире эмчилер, ортукак тускай эртемниглер чоңуң кадык дээш бараан бооп турар.

Оларнын хей нуруузу районнарда болгаш көдээ черлерде чоңуң кадык камгалаар харысаалагыл, хүндүлүг херекке буттарынын билгини болгаш күчүң харманмайын берип, көдээнин ажил-инчлдеринин ортузунга улауг хүндүлкөдди чаалап ал турар эштер авашы эвес. Оларга район эмелге-леринин элчилери А. С. Деригованын, Л. П. Зверевти, Ю. П. Шербаковчу, улачактар эмелге-леринин эргелекчилери В. М. Сангуовту, Н. Б. Очур-оолду база О. Монгушту болгаш оон-даа өскөлери кирип болур.

Ындыг болза-даа көдээнин ажил-инчлдеринин медицина хандырылганын улам экижидер талазы-биле хемчеглери областа кадык камгалаалынын чамдык албан черлери, чер-чер Советтери дыка коошап боттандырар, бо үениң неседелинге дүүштур тургустунга турарын доот чугаалаар херек. Бо дугайында чамдык чижиктерден көрөлөнүп, Бай-Тайганын район эмелге-леринде улауг четистеринин база ол ышшаа «Малчың» колхозта эмелге салбырынын эргелекчи Мадырчин дээринин ааргы кижилерге кол дээш, айнаарына челир каржылааны дүржөк, хулигазыг үңгөлдилеринин болгаш арагалаар, ажылга харысаала чок чорууну дугайында ажилчы чоннарын хомудалдыг чагалаар редакцияга келтизген. Оларнын чамдыктарын солугна парлаан болгаш ол кизи шылдагы аргажок фактыларын Бай-Тайганың эш Ангырбан даргаалаан райүүсүкомунга, областан эш Любимов эргелекчилээни кадык камгалаал килдининге дыкнадып турзажөк, бо талазы-биле амдыгаа челир шинтирениг хемчек аалдымаан.

Чамдык ажил-агылларын удурутчулары көдээ эмелге салбырынын мырзай сагыш салбайн турарынын чижээ. Барын-Хемчи районунун «Бодышевич» колхозтан эш Ласорюк миичаар биле жазн: «Эмелге-лер олар ышшаа биле уругула хандырбайн турарында чамдыкта ол хандына бээр болгаш божуур иелер чытырар өрөөл соок болганын оларнын хүлээл алыры берге. Ынангаш бистин колхозка эркен чылы божаан 94 иелеринин чүлө 22-инден өскөдди.

Чер-чер Советтеринге соңгулдалар-биле холбаштыр агитколлективтерде

СЭКП ТК-нын январь Пленумунун материалдарын кизи буруунда челир таштырлары, чер-чер Советтеринге соңгулдалар-биле холбаштыр ажилчы чоннарын ортузунга агитко-мөөсалыг ажилдарын күштөлдери партиа организацияларынын чанында агитколлективтеринин, бүгү агитаторларын амгы үедө чугула сорудалга. Бо чугула политикаг ажилчы чер-черде партиа организацияларды белеткен, калбарты бергенин «Шыы» солунуну бижикчилери бижип турар.

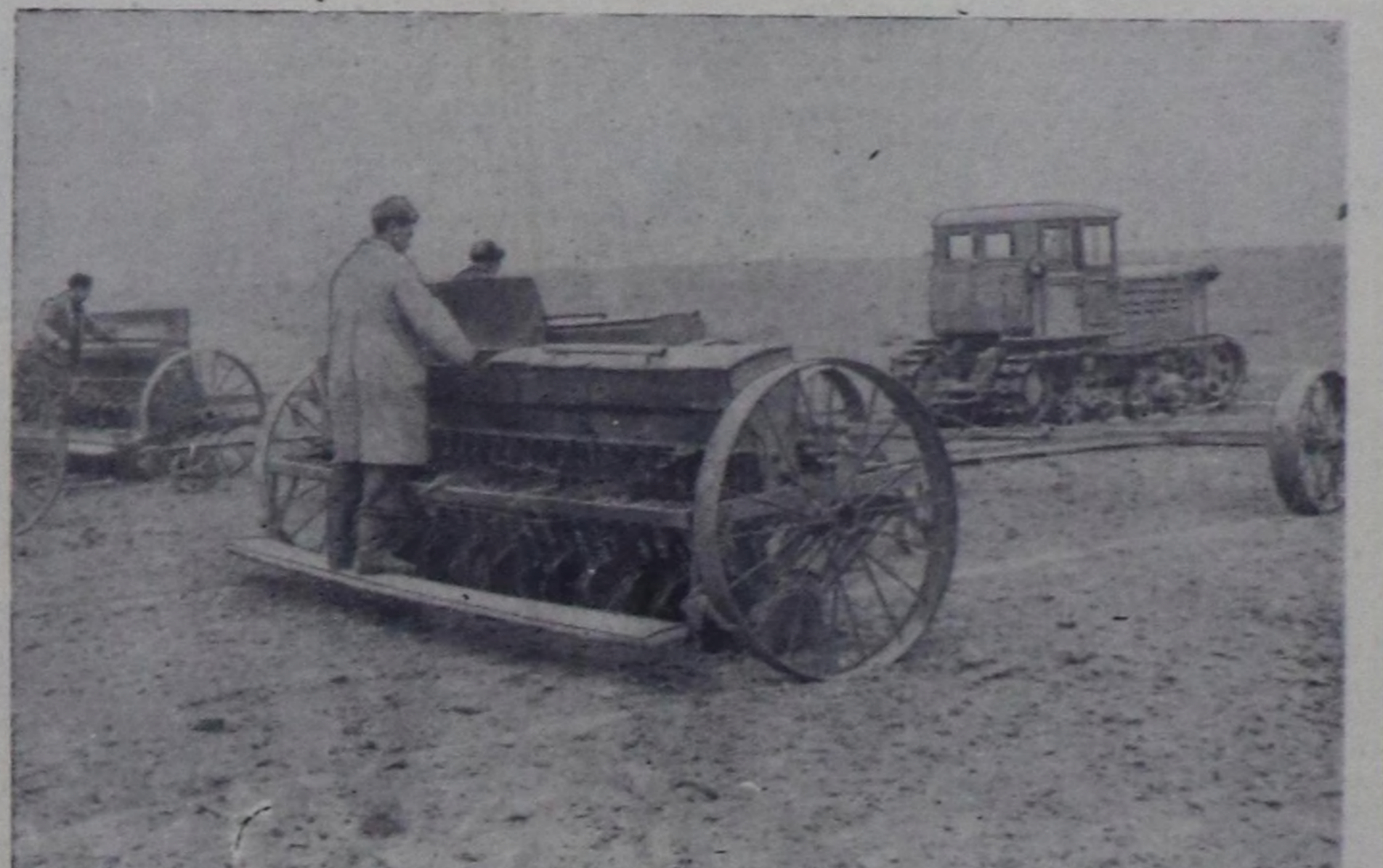
Чөөн-Хемчик районунуң Ленин аттыг колхозунда партиа эге организациянын 42 агитаторлары колхозчу ажил-инчлдеринин ортузунда тайылбыр ажилын доктаамал чорудуп турар. Олар буттарынын кылган ажилынын түнеленин 10 хонгаш-ла түнелен чугаалажып, даразында кылар ажилдарын дугуржуп ал турарлар. СЭКП ТК-нын январь Пленумунун материалдарында болгаш соңгулдаларга белеткендер талазы-биле 34 керекте белеткендер, лекциялар, коллективте бөсөдалар чорутууга эл, эш М. Чинбин бижип турар.

Чоокта чаз Сут-Хал районун «Бор-Тайга» колхозка мыла партиа организациянын агитаторларынын семинарын эрттиргени эш А. Сергей бижээ. СЭКП ТК-нын январь Пленумунун материалдарын таштырларынын аргадаларын болгаш чер-чер Советтеринге соңгулдалар-биле холбаштыр агитаторларын сорудалларынын дугайын партиа райкомунуң секретары эш С. Лухтин тодаргай чугаалап берген. Семинар өөвүндө агитаторлар буттарынын участооктарында хандыкшыкын ажилдап эгелеш. Партиа организацияны Хөлчүктүгү, Манчурек ышшаа ыракы оларды эгитаторларын тускай эгиткарган деп ол бижип турар.

Ол-ла районун «Алдан-Маадыр» колхозка агитаторлар семинары база болганын эш Т. Монгуш бижээ. Семинарда январь Пленумунуң материалдарында болгаш эш Н. С. Хрущевтин чугаазынын талазы-биле лекциялар болган. Семинардын түнелелинде агитаторларын эркен үедө ажилы түнелен чугаалажып, моон сонгаар кол кичээниги маалды менди кыштагаларынын, часык хөвү ажилдарына белеткелдерин дүргө доозарыне улаандырар ужурут деп санаан. Агитаторлар ам буттарынын участооктарында январь Пленумунун материалдарын таштырарып киришкен.

СЭКП ТК-нын январь Пленумунун материалдарын, эш Н. С. Хрущевтин ача чугаазын колхозчуларга тайылбырлап агитаторларын Улуг-Хем районунуң «Х Улуг хурал» колхозунуң аг-Пленумунуң буртуунге көрүп болур. Олар Пленумунуң материалдарын колхозчу ажил-амьдралы-биле, колхозчуларын чагай амьдрал-чурттаалганын чижиктери-биле холбаштыр та-Ылырлышканын, оларны күш-ажылчы көдүрүшүкчүне сорук кирип турар деп көдээ бижилчи Д. Байыр-оол бижип турар.

Самарканд областа тарылга эгелеш

Узбек ССР. Бистин чурттуң сонгу болгаш төп областа чамдык соок турбушшаа, а муруну чүкте республикалар хөвү ажилдарын кидин-түлүк чорудуп турар.

СЭКП ТК-нын Пленумунуң соонда

Техника септелгези доозулган

СЭКП ТК-нын январь Пленумунга челишикинниг ужуражыр дөөш септелчилер аразыга калбарткан социалистг чарыш биске аки түннелдери берген. Күдөнишикинниг ажилдап тургаш, септелчилер часык тарылгага кирер техниканын белеткелерин колдуун январь айда доозулган. «ДТ-28» — 21, «Беларусь» — 15, «ДТ-54» — 7, «ДТ-20» — 4, «С-100» — 2 тракторлар болгаш 40 илирлер, 75 андызынар, 17 аушчульнигтер, 87 комплект илирлер септелгелен үнгөнер. Мастерскаяны эки дөвөни болгаш септелчилерин артык кесектер-биле үзүктел чокка хандырып турганы — күш-ажылчы челишикиннеринин үнелениги болган.

Чемпишчилдиге күш уланган

Амгы үедө масса чонуну политикаг болгаш күш-ажылчы көдүрүшүнүң будурун турар партианың Төп Комитетинин январь Пленумунун шинтирлери болгаш Н. С. Хрущевтин Пленумга чугаазы көдээ ажил-агылын улам ышай көтүрдери-нин дайынчы програмизы болур.

Бистин кукуруза, ногаа болгаш картофель культувараларын өстүрүү сайызырды бригадалык дежиңгөнер көдээ ажил-агыл будурулениг улам ышай көтүрдериини сорудаларын айтып, шинтирлени СЭКП ТК-нын төөгүлүг январь Пленумунун доктаамал сеткилдин ханы өөрүшкүтү-биле чүлүдүлгөнгөш, оон боттандырар дөөш чагай хүлээлгелерин алган. Мал ажилын чайгыш чок көгүлдеринге, оон продукттул чоруну белдиргени кол-ла чүл болза, бижик чөм-суруун тургузары болур. 1961 чылда бистин бригада малдын чөм-суруу улам-на хей элекшияини-биле тургузарыне кол соруданы саяган ажилдап турар.

Бригадалык үлүүнүң колдуунда-ла мал чөм культувараларын хейну таарып, ажаары, оон белик дүжүттү алыры онааттылып турар. Эрткен чылдарга кукурузаны 100 аяк гектарга тарып турдуус. А бо чылын аголарынны санап көргөш, ол үнелиг культувараны 300 гектарга тарышканын, оон гектар будурунени ортума-биле 300 центнерден кузу эвес ногаан массаны алыры шинтирлээш бис. Ол ышшаа ногаа, картофель культувараларынын, тарымал сипенин шөлүн улам калбартыр, оон дүжүттүн белидө деп турар.

Со үстүндө культувараларын дүжүлүн элекшилеринге чурт иштинин чемпишчилдигелери — элек, хүдүл хөйү-биле ажилдары бригадалык мурвунда салдынын. Айыттылган культувараларын шөлүнге нитизи-биле 3500 тонна электи, 5 тонна хүдүл, а оон иштанде кукуруза шөлүнге 1750 тонна электи төгөр. Чемпишчилдигени шөлдерге төгөрн чер-

ӨЙҮНДЕ ДООЗАР

Улуг-Хем районун Жданов аттыг колхозунун септелчилери часык тарылгага белеткелдиг ужуражыр дөөш септелканын, чөпсөк-херекселеринин септелгенин чөгүрү хуусаазында эки шынарлыг доозары-биле күлөлдөгелерин алган. Олар ам 4 тракторну, 11 саялканы, 29 илирнн дооза септеди. Колхоз бүтү-ле техниканын, чөпсөк-херекселеринин септелгенин, чөгүрү үе-шанда доозар дөөш ажилы күштөлдери негеттинип турар. Септелгенин тракторлар, машиналар болгаш чөпсөк-херекселер ам-лаа хөй. Бо ажилды ылангыя чер-чер Советтеринге соңгулдалар хүнгүнүң бетинде бүрүн доозар херек.

Маадырларга деннежиксээр мен

Орржак Лопсанчатын кайгамчыгыг челишикиннерин база ачаа Маадыр атты тыгысыкын баштай дыкнаш, өөрүп-даа, адааргал-даа турган мен. Өөрзөн чүвөм—угунда кайгыс-даа чандык чөм—Балн-Тала кижилери, бодум ышшаа хойжу мен чөм.

дишикиннериг бооп турары, алаарган чүвөм—мен Таңдынны кайгамчык делген оларлары, мал чөм эгээртинмес черде хиремделе куду түннелдим.

Чүнүң-даа мунунда эш Лопсанчач хойларны ийи улаа оодадып турары менээ билдинген. Оон ышай оон кошарларын эдержилгеге канчаар кирип турары база менээ билдинген турар. «Мен канчап ыччаар ажилдап болбас мен» деп бедал менден ыравастан. Маадыр ышшаа эвес-даа болза, черде дээр түннелди көргүзөри менээ күзөңгит турган.

Ынангаш, 1960 чылда 100 төрүүр хойдан-на 130 хураганын, хой бурүндүң-не 3 кг дүктү алырын хүлээлген турган мен. Менде 500 амыг төрүүр хойлар бар. Часык оодашканын, күзүн барык 170-ни алган мен. Ынангаш нодамнда төрүүр хойлардан 100 башка онаштыр 140 хураганарын алдым. Маадырларнын денелинге чөпсө-даа болза, чеди чылдын ийи чылында түннели мени өртүп турар.

Мээң чүгээр болган көргүзүлөдөр боттары челип келбени билдинген. Олар кызыманкай күш-ажылдын түннеленди челип алдынган. Бо чылдын кынмынга уауу хойлар күштүгү түрзүн дөш чөмүн дөрт наап чурт солуу көшөш мен. Оон ышай 37 тонна дендилег 7 улуг сарангыг бодум тургузуп алдым. Ынангаш бистин нодамныста хойлар күштүгү кыштагалар турар. Хойлар хураганга эгелеш. Чаа чылдын дү-жүдү болур үш чүс амыг хураганнар менди дооругу турарлар. Кожаларын Оон Ендан, Оон Сырат, Нуулар Седип-оол оларнын ноданарында хойнуң оодашканын база эгелеш болгаш өңк чаш телу менди алдынып турар.

Бистин сохотуун дирекция чери, партиа организацияны болгаш тускай эртемнигleri малдын хүр кыштагаладышынынга улуг кичээнигин салып турары биске өөрүңүгү. Мээң нодамнда безин 2 трактор далбыялары доктаамал ажилдап турар. Оон ышай суг болгаш мал чөмүннн өөртүлгези база организастаттыган.

Чоокта чаз эркен партианың Төп Комитетинин январь Пленумунун шинтирлери-биле, бүгү хойжулар ташынан бис. Ынангаш мен СЭКП-нин XXII съездинде күш-ажылчы белеткениг ужуражыр-биле чаз бедиткен хүлээлгени алдым. 100 төрүүр хойдан-на 150 хураган, хой бурүндүң-не 3 кг дүк—бо мээң чаа хүлээлгем. Хойларны чылда ийи натап оодадырынын аргазы-биле ону челип ал болур деп көргөн мен.

Эртен чылда будурунчу көшарларны беш хонукта хойга салып, бир беш хонукта дыштандырып турган мен. Ол көнүкчүгүчүлүк арга болган. Ону бо чылын оон-даа эш амыглаш, Төргөн чуртунуң мурнунга берген хүлээлгенин ыдыкты-биле нүүсөдир дөш ажилдары — мээң малчынын бедни хүлээлгези.

Сюрюнчак КУУЛАР, Таңды районда «Межегей» сохотуун хойжуу. Чурукта: С. Ч. КУУЛАР. Фото С. ТАМБАНЫ.

Ажыл-агыйнын мурнакчылары

Тожу районун девискээринде Хам-Сыра хемниң болгаш оң айырларының баштарының кадыр-берт тайгаларының чүс-чүс чылдарда ажыглаттынмай келген кат-чимис, тоорук байлаан, аң-меңин, балыын, кужун кижилерниң чаагай чуртталгазынга ажыглап шиңгээдири-биле 1958 чылдың чазында Хам-Сыра хемниң эриңге аңыры-тывыш ажыл-агыйн тургускан.

Бөдүүн совет кижилерниң кызымаккай, тургузукчу куш-ажылының түңелинде чүглө 3 чыл дургузунда ээн тайга ортузунга культурулуг чаа амдыралдык төвү анык суур тыттып келген, ооң-биле кады ээн тайга одунган, ону кижилер боттарының эргезинге чагырып алган.

Эгээртинмес кур байлактары тайгаларнык ол шиңгээдикчилери ажыл-ишчи совет кижилер бо дугайында бо арында чугаалап турар.

Деткип турар бис

1958 чылдың май айда Хам-Сыра анымыр ажыл-агыйынын суурун тургузары-биле Кызылдан үңгөн тулгузлар бригаданынын кежиги-нери он кижиге Тожунун ИИ суурунга самолёт-биле челип келивик.

Ийге келгенниң эртенінде чүктешкивиести экин амыр кагылап алгаш, Хам-Сыраже шиглеп басынывик. Олук-Хөдү тавараан, Кызыл хемниң ууну куду баткаш, Ноян-Хөдү челип келген бис. Иччан Хам-Сырага бажың-балгат-даа турбаан чүве, бис майгындар каккаш оларга чурттап, чаа суурун тургузуп эгелээн бис. Чамдыктарымыс самолёт хонар шөдү аштап турган.

Удтапканда-ла баштайгы самолёттар көп хонуп турар апарган, а оларын-биле калы Хам-Сыра суурун баштайгы чурттагычылары база четкилеп келген.

Он бээр үр те-даа эртпээн, а ам Хам-Сыраның «скералгенин кижиге кайтар. Мен Тожунун тайгаларының кайтамчы чараш чурумалдык бойдузунга мнаштын, келгенден олар суурун чурттагычы болуп хевээр артам.

Амгы үеде Ноян-Хөдү балыкчылар бригадалында ажылдап тур мен 37 километр туун дурттуг Ноян-Хөдү балык-биле кончук-ла байлак. Бис балыктын кызын-даа, чайын-даа тууду

Чоокка чедир-ле Тожунун кончук-чөөн талазында тайгалар аштыртып чедер турган.

Анаа районун колхозтарының анчылары сезон үезинде 1—2 ай дургузунда келеш чедир чоруй баарга тайга база-ла ээн калыр миндыг, а ол чедерниң аң-меңинин, балынын, кужунун болгаш кат-чиминин, тоорунун элекшенинги магалы-ла оран. Ол хамны эгээртинмес байлак чүс-чүс чымырын тургузууга мырнай ажылал чок болуп келген, кат-чимистер, тооруктар апараның, кустарынын чемики болурудан өске калың-даа ажык чок черге калып келген.

Эн тайганы ол чүм байлаан шиңгээдин ажыглаар сурулга-биле 1958 чылда анаа анымыр-тывыш ажыл-агыйн тургускан.

Баштай ол черге чүгле ийи бажын болган майгындар турган чүве. Он бээр үр болбаан, чүглө 3 чыл эрти. Бо кыска үе иштинде анымыр ажыл-агыйынын төвү мырнай таңыттынмас кылым өскерлген. Ам мыда культурулук, байлак чаа суур тургустунган, 80 ажык акылчыннар доктаамал чурттап турар, эмнелге салыры, школа, клуб ажылдап турар.

Ажыл-агыйнын кол алымы анымыр-тывыш болуп турар, а анымыр-тывыш колдуунда-ла иштээрине чөлгөн динээрине угландырган. Он мый балык тывыжы, кат, тоорук чымылазы сезонууг үзелер те-дишкениниң чоруттунуп турар.

Тайганы анымыр девискээрлерин тус-тус бригадаларга бажыгалаан болган бригадалары доктаамал турдаларында 37 бажыннары тулуп белеткен.

Күзүн, чаа сезон эгелээр мурунда, бугу анычыларын хуралын чымылраган план башыларын, киш «лудеринин чөшпөөрлерин тус-тус бригадаларга хуваарын шийтирээрин практикалап келген бис.

Тайгада бригадалар тургалары тургусканымыс анычылары аш-чем продуктулары, ок-чөмөк болгаш өске-даа чүглө херекселдер-биле хандырарын кончук чигеткен. Бригада-лар турдалары-биле суурун ара-зында харыланын кол арзамы аът

Кадыг-бергээ өөренир

Бичимде атамны эдерип алгаш, бир-ле лугвар аннап үңгеними сактып ор мен. Кип, ан тузар, кончук калшагай «Кара» деп ылымны эдертип алгаш, өртежик маннап чораш киш илэр көрүп калдым. Ылымны сала кааптым. Үр-лаа болбаанда өөр-ле берди. Челе бергеш манап дамчып калдыр даш берип олудган улуг-ла кара кишти ала шаап алдым. Ол хун чаксаан 25 динниң база өлүрген мен.

Баштайгы олчаны алып дөш ол хун мрак черге чагай басып, терен харга кылашпап чалды, одамдан азып, кеже-кежиктей пат туушкан мен. Атам: «Аңчы киши кадыг-даа бергелерге таваржыр. Шымык болуп өөр» дээн чүве. Он бээр-ле калың-бергээ өөренип, чыл бүрү аннап келдим. Сындын калыры, арга-ныи шыргайы, харын терени, кып-тың соогу—өрес-кежаө аңчыны моон-дактап шылакас. Үңгүлү анчылар чүглө бисте өвес, «Совет Тыва», «Май 1-и» колхозтарда хей.

Мен бо анымыр сезонунда 25 кишти, 1 адыгы база өске-даа аң-өлүктөрүн алуурш дужаалым. Ол эвештир, мичангаш ам-даа беш кишти алуруп эскээр дээн база катап аннап аъттанымтың.

А. МАСПАК, аңчы.

Баштайгы олча

— 5 киш өлтүр планынын кут-селди шылакас боор сен, уруг—деп, чамлык улустар, чары мунгаш тайгага аннап калтар деп турумда, мича дилип турган чүве.

— Көргей-ле салар, мен чоонган мен—деп, харымылаан мен.

Атам Седип-оол-биле калы чымыл-на хей киш тулар тайгага челе беринис. Баштайгы үңгерге атам-биле кожа чоруп тургаш, киш илэрге каш-даа катап таварышкан мен.

Чеден харже бар чыда...

Ам 69 харлыг мен. Иччала-лаа сын, тайга келип, өштөр дөңгө олапканым, оолдар, кыстар-биле калы аннап дэеш черге кырган чүрөк элесес ийин. Чүге дээрге бистин алуурган хей аң-өлүктөс инак Төрөөн чуртувустун, он чоңунун чаагай амдыралын хандырарынга баарын эки билир мен. 15 харлымда эгелээн аннаш, бо хунге чедир, орту-ма-биле алырга 1080 кишти, 78 адыгын, 20 бөрүнү база өске-даа аң-өлүктү алуурган мен.

Аның илэрге төдү маннаар, аңчы азыны оглу дээр чүве болгай, мэн бо чагамы анык аңчылар номчузуп деп кончук кузээр-дир мен. 1951 чылда «Май 1-и» колхозка кирип алгаш, уруглу-ле аннап, диниен турдум. Он 1959 чылда бистин бо Хам-Сырага анымыр-тывыш чери амыттына бээрге, колхоз-аңчы болган районун даргалары: алаа ажылап көр кырган, аннап билбес аныктарыны өөрт дээрге, билдириникин киргеш күтселдим-биле кирип алдым.

Эрткен чылдың күстен бээр 20 адыгын алуурган мен. 18-ти, өдүр деп планымны ажыр күтсеткеним

Мээң белээм

Чайын Соруг кемге балык тывыжыга ажылап турган мен. Ол хемде калырым, мыйты, бел, мезил дээш өске-даа балыктар кончук хей. Мен өм эээн-биле 2,5 тонна балыкты туткан скалка дужаган бис.

Чаа анымыр сезон эгелээр билдек-ле тайгага аннап үңгөн бис. Эрткен чылдың анымыр тывыжынын планын 146 хуу күтсеттим. Бо сезонда бирги түңүштүзе 2 кишти, 175 динниң алуурш дужаган мен. Ол болза СЭКП ТК-нын эртен аявар Пленумунга белээм-дир.

Партиянын ХХІ съездинде алар-барыны социалисттик чарыкка киринишпашан, алган худалделерини бугу өөртүтүлөр талазын биле ажыр күтселдириши күтээнип тур мен.

Л. СЕЛИГЕВА, аңчы.

Хам-Сыраның анымыр-тывыш девискээринде элэн хам хемнер болгаш хөдөр бар. Олар калдыгы, мыйты, бел, шортан, мезил болгаш өске-даа балыктар-биле кончук байлак. Амгы үеде Ноян-Хөдү эриинде балыкчыларнык улуг бригадалары чурттап турар.

Хөй „чымчак алдынны“—Төрөөн чуртка

болгаш ылангы иви транспорту болуп турар. Иччангаш тургаларыны суурып мрак, чооюн бажымаалап тургаш ивиерия, аъттары бригадаларга таарыштыр хуваары кончук чүгүлэ. Бо чылын тайгада аңчыларга 125 ивиерия тусайлаан, олар бригадаларын бүтүн хандырарынга четирлер.

Бо чылга чедир бистин анымыр девискээрлериниң чамымыс четче ажыглаттынмай келген. Чедери берге калыр-берт сыннар, хемнер баштары дээн ышаш черлерге иви-лерин аңчыларын түр аъттарып турган бис, а Барас тайгазы, Чойган хем, Өштөр дээн ышаш черлерде тургустунган бригадаларын девискээрлери кызылап турар.

Амгы үеде болуустун бугу девискээрлери дөзүзү-биле шиңгээлди алырын боттук кемчегерини ажалдап кылган бис.

Районун колхозтарынын аңчылары бистин анымыр девискээрлери-висте кирип, он аннай бээр таварыгалар эвээш өвөс тургулаан. Чижээ, «Совет Тыва» колхозун аңчылары Бараан Мырда болгаш В. Куртужектин 8—8 кижилерики бригадалары Барас тайганын, Соругтун, Алдым, Усту Териди көлдөрин девискээрлеринге аннап күтсөлөр. Устүнде алаатынган эштер районун сурагыл аңчылары болгай, олар боттарынык болгаш бистин девискээрлери-висте ылгап билбес дээр ужу-лаа турбас, а ону биле тура-ла өнелиин үрөп турары чоотун аңчыларга чараш өвөс болуу дег-дир.

Бо ышаш чижектерни ам-даа дыка хейну кирип болур. Районун колхозтарынын даргалары эштер Тамды-оол, Монгалын олар хамаарышкан колхозтарынын девискээрлеринде өске аңчыларын аныаарын кайын чөшпөөрлер деп, Иччангаш моон сонгаар колхозтар баштаар черлер болгаш Тожу райкучесом бо коорум-чуром чок чоруттары катап тавазынын шыгымы кемчегерин алдыр чүгүлэ.

Бистин аңчыларымстың 35-жи амгы үеде тайгада аянал турар, а өскө-ле артканымы балык тывыжында болгаш тулуг ажылдарында.

Чаа сезонда бистин аңчыларымыс өскө олча-омактык болуп, бедик көргүтүлгө челип алганар. Чамлык мурнакчы аңчылар баштайгы түңүштү-күлө-ле чыл планын күтселди-келген, ылангы аңчылар И. Тулин, Ак Масапак, А. Коозрев, Ак Шингилей олар планын 300 хуу күтсетпешан, кижиге бүрүзү 11—12 муң рубль түнгүт өлүктү дужагаанар.

Семлү үеде кийтерин какпап өлүктөрүн депшигелегил арзамы бистин аңчыларымыс челишкениниң шиңгээлди ап турдарар. Устүнде алааттынган мурнакчы аңчыларын улуг челишкенинин оларын какпа-ларын өки ажаллап өөренип алганы-биле тайбырлап болуу.

70 харлыг аңчы Ак Кызыл-Бек-життин челишкениниң балзы-де-жидирип чүгүлэ. Оң назы-арык улгаткан-даа болза бо чылын аны-актардан тулак чок олча-тымышты аннаш, 6580 рубльге өлүктү дужаган катап база тайгага аътанышкан.

Анык аңчыларын хурээлени чыл санмын-да «өтү тулар, Комсомолчулар Ак Кара-оол, А. Гурнов, А. Седип-оол, А. Семис-оол, Б. Тог-лукпан олар эртен сезонда тус-ту-зунда 20—24 киштерин болгаш хей-хей диниерин алуурганар. Ол ышаш бистин хөражөн аңчыларымыс база челишкенини аннашпаш, ылангы Л. Селигева, А. Долчай, Е. Ак олар анымыр-тывыш планын ыракта ажыр күтсеткелөөнөр.

Бистин мурнакчы аңчыларымыс тайганын калыр-беринге-лаа төрүл-бай, кыптын чыкылама соогуна-даа залдарайын боттарынын күтсөл-гелери аллары-биле күтселип, эң кызымаккай, ак-сетилдег ажылап турдарар. Оларын аразында бистин бажык коллективнисте чамлык чага-гапайлар, чик кончаа сүрүчүлөрү база барын чуулааксап тур мен. Олар бистин арамыска таварылга болуп челип келген улчумаллар-дыр, мындыг кижилерни чарыш кижилер-дириниң талазы-биле ажалдарын чорутуп турар бис, а мырыккы хө-рөк-жорактын коллективтен үлдө хөт-

ТАЙГАЛАРЫНЫҢ БАЙЛААН ШИҢГЭЭДИП ТУР БИС

Хам-Сыраның анымыр үлетпүр ажыл-агыйы тургустунганынан бээр үр болбаан, иччала-даа ажыл-агый амгы үеде бугу талазы-биле белик орулгаалык бугу-ла болу берген. Сөзгү үеде бистин доктаамал аңчы болгаш балыкчы калдырарынын хурээлени өзүп турар. Оларын хей кел-дин төөгулү чели чымын ийги чымын оналгаларын челишкенини күтсеткенер.

Ылангы балыкчылар А. Капустин, В. Грязнов, И. Кавтунов, И. Тулин болгаш аңчылар И. Тулин, Ак Кызыл-Бекжик, И. Масапак, А. Арак-чаа оларын челишкенинерин он-заап демделгээр чүгүлэ.

Устүнде алааттынган эштер анымыр болгаш балык тывыжына мурнакчылар болуп турарында аныла саат, чук болгаш элечук чымылазынын талазы-биле худалделерин ажыр күтсеткенер.

1960 чылда тулуг ажылдары мурнукузуулан дыка калбарган. Чүглө эртен чылын дургузулда хлөб бажыбар черин бажынын, айт кажазын, балык шыгыларынга таарыштырган чер алдында скалтын туудун болгаш эмнелге салырынын бажынын ажылдапта кирген бис. Почта салырынын бажынын тулуг амгы үеде доостур чоокшулаан. Чуртталга бажынарынын чаагайдымгалы соксаал чок чооттунуп турар. Бажынардын шунтузун кыша-лап, хөражөн доозуп турар.

1961 чылда манап дилер чер болгаш электростанциянын тулуг-ларын бүрүн доозуп, ажылдапта кирери база элөөн каш чуртталга бажынарын нечей тулармы планла келүүнөр. Бо ажалдарын челишкенини күтселип дэеш бистин ажыл-агыйымыс анымыр болгаш балык тывыжыны чорутуп турарында аныла Тыва областа чок болуп турар улуг үведик кешти андарын эстүрер ажылап база калбарынын планнап турар. Мурнуку чылдары-

ЧУРУКТАРДА: Хам-Сыраның анымыр-тывыш ажыл-агыйының анчылары (устунден куду): Ак Кызыл-Бекжик, Екатерина Ак, Ак Масапак, Лопсан Долчай, Александра Селигева, Ак Шингилей.

Джон Берналдың медеглели

ЛОНДОН. (СЭТА). Тайбының Бүгү-делегей Чөвүлелин өзгөчөлүгү менен 1961 чылдын март 24-тен 28-ке чейин Делиге эрттерден Тайбынын Бүгү-делегей Чөвүлелинин Президиуму шайттырды. Тайбынын Бүгү-делегей Чөвүлелинин мүшөсү президентин профессор Джон Берналды мына парадтыгына медеглелине чугаалап турары бола: «Бо сессия болза 1959 чылдын майда Стокгольм болган Тайбынын Бүгү-делегей Чөвүлелинин 10-гу байырыгы сессиянын сөөндө эртең үенин дургузунда бүгү

делегейге тайбын дөш шимчөшкннин аямын түнөөр болгаш улустар аразынын байдалына, шынгымы айтырыгларга холбоштыр тайбын дөш демиселчилерин сорулдганын тодарлды. Сессия болза колдуунда чөспөгөлөнишкнни бүгү-ияити болгаш бүрүн дүжүрүн, тайбын өзү-биле козкалбөс логунаары, колоннализация уузткаары, национал камаарышпас чорук, Конгода, Лаоста, Алжирде болгаш Кубада байдалдар дөш ышканы мыныг айтырыгларын чугаалашып көөр.

Узбек ССР-нин Ташкент облазынын Ленин атыг колхозунун даргазы, Социалисттик Күш-ажалдык Маалдыры Тураб Нормухамедов чоокта чаа Куба Республикасынын наймысыламы—Гаванага чораша келген.

ЧУРУКТА: Т. Нормухамедов куба дайымчыга байыр чединип тур. Фото Пренса Латинамы.

„Мурнуу Вьетнамны хостаарынын национал фронтунун“ тургустунганы

ХАНОЙ. (СЭТА). Мурнуу Вьетнамын «Хосталганын национал фронтун» тургустунган болгаш оон кежигүнери бола, Нгу Динь Дьеминин фашистик чазаанга удур кижалер болуу турар.

Вьетнамнын информас агенттелинин дынналып турарын өзугаар алырга, «Мурнуу Вьетнамны хостаарынын национал фронтун» 1960 чылдын декабрь 20-де политикагит программаны болгаш манифести парлап үлдүгөн.

«Мурнуу Вьетнамны хостаарынын национал фронтун» демиселдин даразына программасына дүштөр каттыжар болгаш демиселге көлдүрүп үнеринче бүгү улусту кыйгырыш турар.

1. Импералисттерин колоннализациягын өзү-чүрүмүн болгаш Мурнуу Вьетнамны диктаторчу чазаан дүштөр, национал, демократтыг каттышкан чазакты тургузар.
2. Сөөтүн, парлалганын, чүдүлгөнүн, хураалдарынын, ынай-бөөр аргыжарынын хостун болгаш демократтыг хосталгаларын боттандылар. Политикагит херек дөш хоругдугтарына ганавага ыити кеделерди көргүзөү, «чектелгишкннин зоналары» дээр албаладалын лагерьлерин табылар, демократтыгга удур бугү-де коопсузларын күш чок болдулар.

Страсбургта конференция

ПАРИЖ. (СЭТА). Англиянын, Франциянын, ГФР-нин, Австриянын, Бельгиянын, Даниянын, Испаниянын, Норвегиянын, Италиянын, Голландиянын болгаш Швейцариянын төлөөлөччилеринин конференциясы январь 30-де Страсбургта аягынган. Ол конференцияга оштаргайын шимчилээр организациянын казы тургууар болгаш «Блю стрия» ракетаны Чөриин кылдымал эсеринчилерин сальп үндүрерине ажыглар дугайында айтырыгмы чугаалашып турар.

Франциянын чөспөгөлөнишкнни бүгү-ияити болгаш бүрүн дүжүрүн, тайбын өзү-биле козкалбөс логунаары, колоннализация уузткаары, национал камаарышпас чорук, Конгода, Лаоста, Алжирде болгаш Кубада байдалдар дөш ышканы мыныг айтырыгларын чугаалашып көөр.

ФРАНЦУЗ ПАТРИОТУ ТУДУП ХОРУГДААН

ПАРИЖ. (СЭТА). Медже-биле алдыга, «күрүненин айыл чок чоругуна халлааны» дөш шыжыгчы Робер Давезин Лиюнда тудуп хоругдаан болуу турар. Давезин болза, француз колоннализациягын учур алжир улустун демиселинин чылдаганнарын дугайын чугаалаш турар

Деннистик мөчөөни

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Каттышкан Штаттарын Коммунисттик партиязынын даргазы Юджин Деннис оо ааразынын сөөндө, Нью-Йорктун «Манвйт Сайней» деп эмнегезинге январь 31-де мөчөөн.

Ракетаны АКШ-га салып үндүргени

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Информация агенттедлеринин дынналып турарын өзугаар алырга, февраль 1-де Канаверал шенектен (Флорида штатта) казы оштутуар чүдү-биле хөдөл болгаш дүштөр аразыга ужулар ракетаны өз баштай чөспөгөлөнишкнни салып үндүргөн. Ол ракетка салып үндүргөн чөриден 4200 миль ыракка Атлант океанын муруну көзөгө барып дүштөр (ракетынын саял каан ыракчылыгы 6300 миль).

Сарбашкыныг ракетаны

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Ассошиейтед Пресс агенттеддин дынналып турары бола: кевирин өскөрткн кылган «Редетон» дээр ракетанын дуазымы биле январь 31-де Канаверал шенектен (Флорида штат) салып үндүргөн 37,5 фут деңизилг шимпанвезелиг харажакты Атлант океандан урал бөтөн-дээ бүдүн хөвээр тып алган. Сарбашкын дийиг болгаш эки байдалдыг деп ук агенттедди айттыкан.

Америк хоралакчылар туттурганнар

ГАВАНА. (СЭТА). Гавананын парлалганын дынналып турары бола. Кубанын айыл чок чорук оргянары алды американнарынн хөвөөн револютузг трибуналга көөр кылдыр шилчтикен. Олар январь айнын баштайгы күнтеринде Кубанын дөспөзөринге чазыды-биле чөспөгөлөнишкнни бүгү-ияити болгаш бүрүн дүжүрүн, тайбын өзү-биле козкалбөс логунаары, колоннализация уузткаары, национал камаарышпас чорук, Конгода, Лаоста, Алжирде болгаш Кубада байдалдар дөш ышканы мыныг айтырыгларын чугаалашып көөр.

Лаостун патриоттарынын дайынчы чедишкннери

ЛОНДОН. (СЭТА). Рейтер агенттеддин Вьентьянда корреспондентинин дынналып турары бола, февраль 1-де Бун Умунга болгаш Фуми Носаванын шериглери «ийи уда аштырышкына» таварышкан. Сам-Неа мөжунун чөөн талазында үймөңчилерин сөөлү камгалды—Фа-Тян хөвөөр—январь 31-де Патет-Лаонуң күштеринин колунда кирген

болгаш үймөңчилерин мына турган ийн роталарынын салым-хуузу бйдимейи турар. Оон каш-ла шах муруну чарында Патет-Лаонун күштери Вьентьян—Луан-Прабан аразында орукта Муонг-Кассинин соңгу уунга кетип кылгаш, Бун Умун солдоттарынан 40 ажыг кижаны чок кылып, балыгалагызган.

„Санта Мария“ Бразилияда чөдип бар чыдар

ПАРИЖ. (СЭТА). Бразилиянын порту Ресифеге ук судунун киреринге эргежок чугула магалдыларын «Санта Марияны» капитаны Гальвао Бразилиянын чаа президентини Куаростан алган. «Санта Мария» Ресифеге пассажирлерин дүжүрүп каша, эргежок чугула курлавырларын чүдүртүүнү алыр деп Франс Пресс агенттедди Рио-де-Жанейродан дыннапкан.

деп Юнайтед Пресс Интернетини агенттедди мөжөөлөдөн. Португалиянын угуланышкычларынын угувукчугуу Делгало капитан Гальвао-биле журажыр дөш Ресифеге чөдө берген. Ол аразында Испаниянын далай шерининин «Канарис» деп корабы болгаш «Лима» дээр португал асманец «Санта Мария» кымга-даа чамаарылга чок суг дөспөзөринге чөдүрүп үезинге четкеш, ону боллап тургаш, суг дүвүнчө кириштер дээр «Санта Мариянын» чорупт чөригиче ан-не дүргени-биле ыйдып бар чоругуу.

КОНГОДА БАЙДАЛ

БЕЛГРАД. (СЭТА). КНО-нун чыгыне секретарынын Конгода тускай төлөөлөччизинин шериг чөвүлөччизинин генерал Рихки январь 31-де парлалак конференцияны мынча диткен: Конгонун чамдык районлары эртең чылдын октябрдын өгөлөш даштыкында шериг дуалымчынын улам дөш кемчөөлөнишкнни бүгү-ияити болгаш бүрүн дүжүрүн, тайбын өзү-биле козкалбөс логунаары, колоннализация уузткаары, национал камаарышпас чорук, Конгода, Лаоста, Алжирде болгаш Кубада байдалдар дөш ышканы мыныг айтырыгларын чугаалашып көөр.

«Санта Мария» Ресифеге Гринвичини шыгы-биле 11 шакта (Москваы-биле 14 шакта) четкен турар деп Юнайтед Пресс Интернетини агенттедди мөжөөлөдөн.

БЕЛГРАД. (СЭТА). КНО-нун чыгыне секретарынын Конгода тускай төлөөлөччизинин шериг чөвүлөччизинин генерал Рихки январь 31-де парлалак конференцияны мынча диткен:

Конгонун чамдык районлары эртең чылдын октябрдын өгөлөш даштыкында шериг дуалымчынын улам дөш кемчөөлөнишкнни бүгү-ияити болгаш бүрүн дүжүрүн, тайбын өзү-биле козкалбөс логунаары, колоннализация уузткаары, национал камаарышпас чорук, Конгода, Лаоста, Алжирде болгаш Кубада байдалдар дөш ышканы мыныг айтырыгларын чугаалашып көөр.

«Санта Мария» Ресифеге Гринвичини шыгы-биле 11 шакта (Москваы-биле 14 шакта) четкен турар деп Юнайтед Пресс Интернетини агенттедди мөжөөлөдөн.

Чача өскөрткнни өзү-чүрүмүн бөштөрү боттарынын чөспөгөлөнишкнни бүгү-ияити болгаш бүрүн дүжүрүн, тайбын өзү-биле козкалбөс логунаары, колоннализация уузткаары, национал камаарышпас чорук, Конгода, Лаоста, Алжирде болгаш Кубада байдалдар дөш ышканы мыныг айтырыгларын чугаалашып көөр.

Чача өскөрткнни өзү-чүрүмүн бөштөрү боттарынын чөспөгөлөнишкнни бүгү-ияити болгаш бүрүн дүжүрүн, тайбын өзү-биле козкалбөс логунаары, колоннализация уузткаары, национал камаарышпас чорук, Конгода, Лаоста, Алжирде болгаш Кубада байдалдар дөш ышканы мыныг айтырыгларын чугаалашып көөр.

«Санта Мария» Ресифеге Гринвичини шыгы-биле 11 шакта (Москваы-биле 14 шакта) четкен турар деп Юнайтед Пресс Интернетини агенттедди мөжөөлөдөн.

«Санта Мария» Ресифеге Гринвичини шыгы-биле 11 шакта (Москваы-биле 14 шакта) четкен турар деп Юнайтед Пресс Интернетини агенттедди мөжөөлөдөн.

Эдеринчини АКШ-та салып үндүргени

Ассошиейтед Пресс агенттеддин дынналып турары бола: январь 31-де Аргуэло шенектен (Калифорния) «Самос II» деп аэеринчини АКШ орбитага салып үндүргөн.

«Самос II»-нин ашыгыг чыгуу «дурагулалыг фотография хересселдеринде» тургустунган дөш агаар шеринин командыла чөри меделгезен.

РЕДАКЦИЯНЫН АДРЕЗИ: Кызыл, Шетинин кудумчугу, бажын № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторуну 24-63, редакторуну оралакчызын 35-24, пропаганда кидизинин 23-54, харысалгалыг секретарынын болгаш харысалгалыг дежурныйн 23-35, көдөө ажил-агайы, үлетпур болгаш транспорт кидизтеринин 25-38, партияжи-амырлар болгаш культура - амырлар кидизтеринин 37-13, иштиги информация кидизинин 20-60, чагаа болгаш совет тургуузг кидизтеринин 21-27, литажылакчыларынын 22-64, бухгалтериянын 31-75, корректорларын 21-47. Солун келбейн баргада 32-75 телефонче долгаар.

Чыгы № 231. Кудумча өргөлдөниг тапграфыязы

„Өскөнийн хайы“

Федор Денисов ажил-агайын удурутпур талазы-биле талантылыг, арга-мергежилдик ажилдерин бөрөөдөн. Ол хөжундай ажилдыг колхозтуу областыг муракчы колхозтарынын деңгезине чөдир кетип шыдаан.

Иначалда-да Федор Денисов чөдир кетип деңгезине мөжөөлөдөн, баш дөспөзөрининге алыштар. Бир катап ол район төвүнден бөдунун колхозунун бухгалтерини Александр-биле төргөлип аштыг чынып кел чоругуу. Александр-биле аша дайныга өзүрүктөн, ол бот хөвөөн. Денисов хөй чыл дургутуула калып чурттап келген калайдык болгаш өз бөтөн өзү орап болдуг—эки өг-бүдөлиг харизиде-ле Александр-биле, харилажык бөөр.

Ол бөдун колхозта бүрүн эргөчөгү тутап бугу чүвени бөдун чааскаан шийтирээр мен, мен ышкаш колхоз дарганын тавары берге деп бөдун улуугага өзү-биле көрүп турар. Колхозчулар чаа агелекчи саналдыр үндүрүп көргө ону хөвөөн алыс. Ол бөдунун бухгалтерини-биле харилажып турары колхозчуларга билинип, харын-даа ол дугайын казылы Пелагеяга, огу Мишага бөзүн бидидаглар апаар. Денисов өскөний өчү-хөргөнине хөдөөгө хөдөөгө чыгып чорутуу база кылдыр, цемент жууруга хөдөө колхозтун чөспөгөлөнишкнни бүгү-ияити болгаш бүрүн дүжүрүн, тайбын өзү-биле козкалбөс логунаары, колоннализация уузткаары, национал камаарышпас чорук, Конгода, Лаоста, Алжирде болгаш Кубада байдалдар дөш ышканы мыныг айтырыгларын чугаалашып көөр.

«Санта Мария» Ресифеге Гринвичини шыгы-биле 11 шакта (Москваы-биле 14 шакта) четкен турар деп Юнайтед Пресс Интернетини агенттедди мөжөөлөдөн.

Көдөө ажил-агайы дугайында кинолар

Бистин көдөө ажил-агайынын муракчы дуржуалыгынын непереткен, оон күчүлү чаз техниканы болгаш көдөө ажил-агайын шылгаларын чөспөгөлөнишкнни бүгү-ияити болгаш бүрүн дүжүрүн, тайбын өзү-биле козкалбөс логунаары, колоннализация уузткаары, национал камаарышпас чорук, Конгода, Лаоста, Алжирде болгаш Кубада байдалдар дөш ышканы мыныг айтырыгларын чугаалашып көөр.

«Санта Мария» Ресифеге Гринвичини шыгы-биле 11 шакта (Москваы-биле 14 шакта) четкен турар деп Юнайтед Пресс Интернетини агенттедди мөжөөлөдөн.

КИНОТЕАТРАЛГА

Бөгүн кинотеатрларга: «ВЛКСМ-НИН 30 ЧЫЛЫ» (улут залга): «Кызыл донгажым» — 9.30 шакта; «Ургашкылар дошта» — 11.30, 1.30, 3.30, 5.30, 7.30, 9.30 шактарда; биче залга: «Он ийн ыштар болгаш чангыс оол» — 4.30, 6.30, 8.30 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: уруларга программа — эртеңтинин 10 шакта; «Олар бирги болганнар» — 11.15, 1.15, 8.15 шактарда; «Өскөнийн хайы» — 5.15, 7.15, 9.15 шактарда. «ВОСТОК»: «Өскөнийн хайы» — 3. 5. 7, 9 шактарда.

ОБЛАСТЫН КИНОЭКРАННАРЫНГА

Кешү үезинде кызыл дөш деп кинону көрүтөр.